

niet tegen te houden. Gevolg daarvan was, dat een deel van de vrouwenarbeid binnenshuis kwam te vervallen en naar industrie en handel werd verlegd. Het spinnewiel werd een antiek meubelstuk. Doch dit was nog maar één kant van de zaak. Want was vroeger de stof zelf thuis geweven en de kleding zelf merendeels daaruit vervaardigd, voor zover zulks niet door ambachtslieden uit het gilde der kleermakers („Sniijers“) geschiedde, nu moest deze kleding gekocht worden, hetgeen meteen de behoefte aan geld van het gezin deed toenemen. (Vgl. Het vraagstuk van den Bedrijfsraad der vrouw in Nederland, door Mr Clara Wichmann, uitgave H. J. v. d. Garde & Co., Zaltbommel, 1913, blz. 23—25). Door deze beide dwingende feiten nu, het verleggen van de vervaardiging van stoffen en kleding naar de industrie, en de daarmee gepaard gaande gestegen behoefte aan geld voor het gezinsonderhoud, werden vrouwenhanden min of meer stil gelegd en dwongen de levensomstandigheden met name de dochters uit de gezinnen, doch ook vele gehuwde vrouwen deden helans daaraan mee, om haar arbeid buitenshuis te zoeken. Wij bedoelen daarmee allermintst te zeggen, dat met dit gebeuren de beroepsarbeid van de vrouw een aanvang nam, zij nam alleen hierdoor toe. Reeds in de Middeleeuwen toch namen hier te lande ook de vrouwen hun plaats in de ambachten in, zodat er b.v. naast de „gildebroeders“ ook „gildezusters“ waren. Er zijn dan ook maar weinig bedrijven, waarin in het geheel geen vrouwen voorkwamen in die tijd. In 1477 klaagden de kleermakers te Zutphen reeds over de concurrentie der vrouwen en wel om deze reden: „ende konnen sij een luttel anders maken, dat maken sij om half gelt..... Waaron zij dan ook, aan de raad der stad adresseerden als volgt: „Lieve heren, wes en luttel hiermede op verdacht ons aermen dinstes willen ende wie altijd geerne doen willen, wes ghij ons begerende sijt, ende ghij en hebt ommer ghenen dinst van den vrouwen, dan schaedec. (Aangehaald door Mr Clara Wichmann, in eerder genoemde studie, blz. 17). Zelfs kwamen de vrouwen in het schildersgilde voor (een ambacht, waarmee schrijver dezes nogal nauwe relaties onderhoudt), waar zij het ambacht der huisschilders — oudtijds ook wel „kladschilders“ genoemd — uitoefenden. Zo vermeldt een rekening uit Dordrecht van het jaar 1599: „betaelt aan Lysken de schilster, van dat sij het nieu huysken in de Raempt geschilderd heeft, daarvoor betaelt 6 gulden 10 stuiver“. (Aangehaald door Mr Clara Wichmann, in haar eerder genoemde studie, blz. 17—25). En in een Register van J. W. van Leenhoff uit het begin der vorige eeuw, komen o.a. de volgende, vrouwelijke Rotterdamse beroepen voor, die alle reeds lang uitgestorven zijn met de herinnering eraan: „kaaszetsters bij de Stads-waag“, „Hoofd-vrouwen der Steenzetsters en draagsters van Dakpannen“, „keurvrouwen van mosselen“, „hekkenzetsters op de beestenmarkt“, „Meeststers van aardappelen en knollen“, „roefven-bezorgsters“ („roefven“ is het meervoud van roef; een roef is een schuin oplopend deksel van een doodkist, G.) om maar niet meer te noemen. De vrouw heeft alle eeuwen door aan de beroepsarbeid deel genomen. Een nadere beschouwing van het arbeidsleven der vrouw in het verleden zou ons evenwel te ver voeren. In het voorgaande noemden wij de oorzaken, die tot 'n toename van de beroepsarbeid der vrouw hebben geleid, in deze en de vorige eeuw. Toen de vervaardiging der kleding niet langer binnenshuis geschiedde en in de

fabrieken ging plaats vinden, volgde de vrouw haar werkstuk na, want het is een merkwaardig verschijnsel, dat tot nu toe, blijkens de beroepstelling van 1947 een zeer groot aantal vrouwen en meisjes in de kledingindustrie werkzaam is en wel ruim 10 pct. van het totale aantal in beroep werkende vrouwen. De kledingindustrie is blijkens de beroepstelling van het Centraal Bureau van de Statistiek voorts ook de enige industrietak, waarin de vrouwen in de meerderheid zijn tegenover de mannen (95.444 vrouwen tegenover 59.601 mannen). Deze beroepstelling van 't C.B.S. geeft tevens aan, dat van alle bedrijfsklassen, waarin mannen, zowel als vrouwen werken, en dit is in alle bedrijfsklassen het geval, de vrouwen alleen in de bedrijfsklassen Winkels en Huiselijke diensten, behalve de reeds genoemde bedrijfsklasse van Kleding en Reiniging, in de meerderheid zijn ten opzichte van de mannen.

Het proces van de vervanging van handenarbeid door mechanische arbeid heeft zich op het natuurlijk arbeidsterrein van de vrouw niet uitsluitend beperkt tot de kleding. De ontwikkeling staat in dezen niet stil: wasmachines, stofzuigers, gas en electriciteit als warmte- en krachtbronnen met daaraan gekoppelde huishoudelijke toestellen, hebben de arbeid van de vrouw in de eigen huishouding, vergeleken bij vroeger, verlicht. Voorts is er ook een belangrijke voedingsmiddelenindustrie ontstaan, die een deel van het werk, dat de huisvrouw vroeger zelf deed, voor haar rekening heeft genomen. Ook al geven wij gaarne toe, dat dit alles niet uitsluitend mag worden beoordeeld als vermindering van het gezinswerk, omdat er stellig ook een verruiming van de levensmogelijkheden in is gelegen, toch is het feit niet te loochenen, dat steeds meer de industrie erop uit is, om de vrouw het werk thuis zoveel als kan uit handen te nemen. Het verschijnsel, dat ook in kringen, waar de financiële noodzaak er niet direct toe dwingt, de ongehuwde dochters, voor wie er toch ook een opdracht van Godswege ligt tot arbeiden, steeds meer haar arbeid buitenshuis gaan zoeken, vindt dan ook voor een deel in de genoemde factoren van het wegvallen en de vermindering van bepaalde gezinsarbeid voor de vrouwen en meisjes, zijn natuurlijke verklaring.

Dat onder de druk van de genoemde feiten zich een dienovereenkomstige aanpassing in het arbeidsleven van de vrouwen heeft voltrokken, laat zich vervolgens ook aflezen uit de cijfers. Wij putten daarvoor weer uit de interessante publicaties van het Centraal Bureau van de Statistiek. Wij vinden daarin, dat van het totaal der in een beroep werkzame personen, mannen en vrouwen samen, de vrouwen het volgende, achter het jaartal geplaatste percentage hebben uitmaakt:

1899	—	22.5 %	vrouwen.
1909	—	23.9 %	„
1920	—	23.2 %	„
1930	—	24 %	„
1947	—	24.4 %	„

Wij kunnen deze toename van het aantal vrouwen, die in een beroep werkzaam zijn, met behulp van de cijfers van het C.B.S. ook nog op een andere wijze bepalen, door na te gaan, welk percentage van de totale vrouwelijke bevolking van Nederland in een beroep werkzaam is. Dan vinden wij de navolgende cijfers:

1899: 16.8 %.

1909: 18.3 %.
1920: 18.3 %.
1930: 19.2 %.
1947: 19.5 %.

Van deze laatste cijferreeks zullen we hierbij ter vergelijking die der mannen laten volgen, waarbij wij dus aangeven, het percentage der in een beroep werkende mannen, berekend over de totale mannelijke bevolking:

1899: 59.1 %.
1909: 59.4 %.
1920: 61.3 %.
1930: 61.3 %.
1947: 61 %.

Ook bij de mannen is er dus een stijging van het percentage personen, die een beroep uitoefenen, ten opzichte van de beroepslozen (bevattende o.a. kinderen en gepensioneerden). De stijging bij de vrouwen is evenwel sterker, terwijl tevens valt op te merken, dat bij de mannen het percentage van 1947 een daling van 0.3 pct. te zien geeft, terwijl dat der vrouwen met 0.3 pct. toenam, vergeleken met 1930.

Met het bovenstaande hopen wij met cijfers en feiten gestaafd te hebben, dat de beroepsarbeid der vrouw, overigens, zoals gezegd, een eeuwenoude zaak, in onze eeuw ononderbroken aan het toenemen is, afgedacht van de stilstand tussen 1909 en 1920. Dit feit wettigt ook, dat wij ons in deze rubriek in dit en de voorgaande artikelen ermee bezig gehouden hebben. En daarmee keren we weer terug van de beschouwing der dwingende feiten tot de bevelende normen. Bij dit toenemen van de beroepsarbeid der vrouw gaat te meer klemmen de vraag: welk beroep zullen onze Gereformeerde meisjes kiezen? Zullen zij blijven in de lijn van Gods bepaling van de taak van de vrouw in het leven, als die van hulp, die bij de man past? Tot slot hopen wij een volgend maal daarover onze gedachten nog iets nader te preciseren en te detailleren.

P. GROEN.

PERSSCHOUW

HASSELT (SYN.) IS „GANS VERZEKERD“.

In Hasselt (syn.) zag men blijkbaar óók geen enkele reden, om nog enig misverstand tussen „hen“ en „ons“ te onderstellen. Hasselt is een dicht bij Kampen gelegen plaats. De synodoeraten hebben daar ons gedagvaard: ze willen het gebouw hebben. In „Geref. Kbl. v. Hasselt“ (redactie ds Heij, die tegelijk met ds H. J. Schilder destijds „candidaat“ was) wordt iets ervan verteld, wat ook deze gans verzeerden van ons en zich voor de rechtbank verklaren:

We lezen, dat gedaagde (dat zijn wij) is afgeweken van de in de Geref. Kerken geldende leer en belijdenis. Eiseres (dat zijn de synod.) is naar de bewering van de dagvaarding wél aan die leer en belijdenis trouw gebleven.

Laat de pastoor in Hasselt alle protestantse gebouwen opeisen. Afgeweken van de in de kerk geldende leer en belijdenis.

Voorts:

sie kan en moet zijn: „al hetgeen ons gescheiden heeft en nog gescheiden houdt“?

Ongetwijfeld, het u l t g a n g s p u n t dat voor het geprojecteerde gesprek werd aangewezen was een minder hoopvol symptoom! Want de brief van 11 Nov. 1943 — Ds van Teylingen wees er jaren geleden reeds op¹⁰⁰⁾ — heeft geen andere betekenis, dan dat ze de gehele inhoud der leeruitspraken van 1942 met een nevelachtige terminologie volledig handhaaft!

Maar waren in ieder geval g r o n d s l a g e n o n d e r w e r p e r d s a m e n s p r e k i n g niet zo goed als men maar wensen kon?

Ja, zo leek het!

Maar hoe was de werkelijke situatie?

Voordat de synode van de vrijgemaakte kerken in Kampen samenkwam om ook het Haagse samensprekingsverzoek te behandelen geschiedde er heel veel. Vooral ook op de Haagse synode zelf.

Zoals we reeds zagen werd deze gedwongen, naar aanleiding van een aantal bij haar ingekomen bezwaarschriften, zich meer intensief bezig te houden met alles wat de gebonden en de vrijgemaakte kerken gescheiden heeft en gescheiden houdt.

Het resultaat nu van deze opzettelijke en jongste bezinning op alles wat de kerkelijke breuk en de oorzaken daarvan betreft, kunnen en moeten we kort en duidelijk zó omschrijven: De Haagse Synode heeft voor de zoveelste maal alles wat de vroegere synoden in deze hebben gezegd en gedaan gehandhaafd en bevestigd.

¹⁰⁰⁾ Aard en achtergrond enz., p. 8.

Of, met andere woorden gezegd: De besluiten en handelingen van deze synode inzake het kerkelijk conflict moeten worden toegevoegd aan het reeds zeer vele dat ons gescheiden heeft en gescheiden houdt.

Of, nog weer anders gezegd: De Haagse synode heeft de geslagen breuk verdiept en verwijld.

Wanneer wij nu deze daad van de Haagse synode overwegen vallen speciaal drie dingen daarbij op. Vooreerst dit, dat ze de reeks besluiten waardoor zij de geslagen breuk verergerde en zo consolideerde, nam nadat ze besloot een verzoek tot samenspreking te doen.

Daarmee bleef ze in de lijn der historie. Want toen door de synode van Utrecht in 1946 het eerste verzoek om tot samenspreking te komen werd gedaan, handelde deze precies zo.

Eerst sprak deze namelijk uit: wij zullen ons best doen om een samenspreking te arrangeren.

Maar daarna werden door haar de leeruitspraken en de tuchthandelingen — schorsingen en afzettingen enz. — nog eens bij expres en apart besluit goedgekeurd.

Ds de Graaf van Amsterdam verzette zich toen zeer sterk tegen deze wijze van doen¹⁰¹⁾.

Was het ook niet al te dwaas uit te spreken: wij willen met U over leeruitspraken, schorsingen, afzettingen spreken — maar éerst verklaren we nog even plechtig, ook ten aanhore van U, dat de leeruitspra-

¹⁰¹⁾ Acta, art. 217.

Wij zo
aanhang
ben geb

Daarna:

Welke
belijden
den? De

Nu con

En we
ben aan
de gelov
verbond,
het verb
wij ande
den.

Laat d
N.T.) ma
toor kan
bijkbaar
haalt doo
hier als
rechter:

Inderd
ongelov
over zie
leven in

Helema:

Omdat
1942 en
zijn gaa
uitgelokt
dat de
belijdenis

In Haas
deren“ (V
ma heeft)
der bewes

Op de
de Acte
randsied
waren e
ze bij d
lijk te l
„kerke
moeten
te zijn
De dr
acht we
Geref. B
Dit zi

Zo kan
Ds Heij

Heel
Wij heb
vraagd:
achter
houden
worden“

We k
hebben“
De Sy
onderste
trouw i

kerkelijke

Dat is
er om, d
goed, b
acceptere

Neen, v
Die vri

om ons d
een te z
einde U

acceptere
Zo de
Schilder

Zo do
kerken.

Maar v

Daarbij

De syn
grond va

Maar r
ook nog
wonen

En zie:
weer met
als ge te

geldighe
Met an

ter daa
is alleen
te, verbo

¹⁰²⁾ Zie
¹⁰³⁾ Zie